

Ny Domstolkommisjon:

## Domstolenes organisering, uavhengighet og struktur skal utredes

Av sorenskriver Yngve Svendsen, leder av Domstolkommisjonen

Regjeringen oppnevnte i statsråd den 11. august i år en ny Domstolkommisjon. Kommisjonens mandat er meget vidtrekkende, og omfatter i realiteten alle de «store» spørsmålene som gjelder domstolene i dag. Hovedtemaene er domstolenes oppgaver og organisering, herunder også domstolstruktur, samt domstolenes og dommernes uavhengighet.

### *Mål*

Målet for utredningen er å finne ut hvordan domstolene bør organiseres for å være best mulig rustet til å ivareta forventninger om effektivitet og kvalitet, og å sikre uavhengigheten, gjennom omskiftelige samfunnsforhold. Bl.a. vil det være sentralt å finne fram til en organisering og oppgaveløsning som er fleksibel og gjør domstolene i stand til å imøtekomme framtidig teknologisk og samfunnsmessig endring. Et viktig formål vil også være at brukerne har tilgang til tvisteløsning av høy kvalitet.

Blant mange sentrale temaer skal kommisjonen på et prinsipielt nivå vurdere hvilke oppgaver, både av dømmende og forvaltningsmessig art, som de alminnelige domstolene og jordskifterettene bør utføre. Det kan anbefales at bestemte oppgaver tilføres eller flyttes ut.

### *Økt effektivitet og kvalitet*

Det skal også vurderes om domstolene kan utføre sine oppgaver på måter som gir økt effektivitet, kvalitet, og tilgjengelighet for publikum. Dette både ved organiseringen av saksbehandlingen og avviklingen av den enkelte sak. Et spørsmål kan være om dette kan oppnås ved digitale hjelpemidler og lyd- og bildeoverføring, mer aktiv saksstyring, eller en mer fleksibel saksbehandling. Ny teknologi vil også være et viktig tema, f.eks. bruk av robotteknologi, og kunstig intelligens. Dette reiser både teknologiske og juridiske spørsmål. Blant de mulighetene ny teknologi vil gi er bedre tilrettelegging av grunnlaget for dommerens avgjørelse. Et spørsmål vil også være om, og eventuelt i hvilken utstrekning, teknologien kan lage utkast til avgjørelser, samt hvilke forutsetninger eller begrensninger som i så fall bør gjelde.

### *Spesialisering*

Kommisjonen skal behandle spørsmålet om noen oppgaver kan utføres av utvalgte domstoler eller administrativt organ, og om det bør legges til rette for økt spesialisering av dommere. En side av dette vil være utfordringene – og fordelene – ved å operere som allmendommere i et stadig mer spesialisert samfunn.

I forhold til lagmannsrettene skal kommisjonen vurdere om adgangen til å få saker behandlet av en overordnet instans bør begrenses. Den skal også se på om selve ankeprøvingen kan begrenses og om saksbehandlingen kan gjøres mer effektiv. Ikke minst skal det vurderes hvilken betydning behandlingen i tingretten bør ha.

### *Domstolstruktur*

Et tema som erfaringsmessig vil få stor oppmerksomhet er spørsmålet om struktur. Det er i dag 63 tingretter, der mer enn en tredjedel er bemannet med to eller tre dømmende årsverk. I tillegg er det 34 jordskifteretter, nesten halvparten med ett eller to dømmende årsverk. Innledningsvis i mandatet legges til grunn at «det er behov for endringer i domstolstrukturen». Kommisjonen skal imidlertid ikke bare behandle spørsmålet om domstolstruktur i førsteinstansen, men også strukturen i lagmannsretten.

For det første skal det foreslås overordnede kriterier for rettskretsinndeling og lokalisering. I neste omgang skal det på bakgrunn av disse, anbefalingene om domstolenes oppgaver og oppgaveløsning, samt analyse av samfunnsmessig lønnsomhet, skisseres alternativer til en konkret domstolstruktur. Bl.a. skal det også vurderes i hvilken grad dommerembeter og domstollederstillinger bør knyttes til flere domstoler og om domstoltilknytningen kan være fleksibel.

### *Uavhengighet*

Kommisjonen skal utrede hvilke krav til uavhengighet for dommere og domstolene som følger av konstitusjonelle og internasjonale normer.

Ikke minst viktig er det at det skal utredes om det bør gjøres endringer i dagens system for styring av domstolene, herunder hvilket forhold det bør være mellom Stortinget og regjeringen på den ene siden og domstolene som statsmakt og Domstoladministrasjonen på den andre. Et spørsmål kan være om det fortsatt bør være regjeringen som skal fremme forslag til budsjett for domstolene, eller om domstolene som statsmakt bør få fastlagt sitt budsjett direkte fra Stortinget, på samme måte som Riksrevisjonen og Sivilombudsmannen.

Domstoladministrasjonen, Tilsynsutvalget for dommere og Innstillingsrådet for dommere er sentrale organer i forhold til domstolene. Kommisjonen skal vurdere om opprettelsen av disse har gitt de ønskede resultatene, og om det i lys av dette bør gjøres endringer. Det skal også ses på forholdet mellom Domstoladministrasjonen og den enkelte domstol, og hvilke krav som kan stilles til domstolledere og administrative ledere.

Et tema som i alle fall tidligere dels har vært omstridt, er grensene for domstolleders styringsrett overfor den enkelte dommer. Dette skal utredes nærmere.

### *Samfunnsøkonomi*

Et særtrekk ved mandatet er et klart større fokus på økonomiske konsekvenser, ikke minst de samfunnsøkonomiske sidene, enn det som har vært vanlig ved utredninger på justisfeltet. Derfor er kommisjonen også sammensatt med tung samfunnsøkonomisk kompetanse.

### *Innspill*

Fristen for utredningen er satt til 11.08.2020. Kommisjonen vil gjerne ha innspill til arbeidet både fra jurister og andre interesserte. Innspill kan sendes til [postmottak@domstolkommisjonen.no](mailto:postmottak@domstolkommisjonen.no). I denne artikkelen er bare deler av mandatet omtalt. Mandatet i sin helhet er lagt ut på kommisjonens nettside som er: [www.domstolkommisjonen.no](http://www.domstolkommisjonen.no).